

La sfârșitul lunii Iulie anul 2010 s-au împlinit trei ani de la mutarea la veșnicele lăcașuri a Părintelui Patriarh Teoctist. La sfârșitul lunii Septembrie 2010 s-au împlinit douăzeci ani de la trecerea la cele veșnice a Părintelui Ieroschimonah Paisie Olaru. În luna Octombrie, în ziua a cincea, s-au împlinit șaptesprezece ani de la mutarea în cereștile și veșnicele lăcașuri a Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae. În luna Noiembrie comemorăm patru ani de la trecerea în lumea cealaltă a Părintelui Gheorghe Calciu Dumitreasa și trei ani de la nașterea în viața cea veșnică a Părintelui Arhimandrit Ioanichie Bălan, iar la data de 02 Decembrie se vor împlini doisprezece ani de la nașterea în Ceruri a Părintelui Arhimandrit Ilie Cleopa... Și așa, cugetând la toate aceste evenimente și personalități duhovnicești ori teologice, mă gândeam la importanța covârșitoare a **Părintelui duhovnicesc în viața creștinului**, dornic de mântuire și îndumnezeire!... Și pentru a ajunge (căci aici este o delicată problemă astăzi) să avem încredere în Părintele duhovnicesc și multă nădejde în activitatea sa pastoral-misionară și spirituală, vom sublinia puțin, acum la începutul acestui articol, modul în care trebuie să fie păstorul duhovnicesc în relațiile sale – așa cum le vede Sfântul Ierarh Nectarie de Eghina în lucrarea sa „Despre Preoție”: Păstorul duhovnicesc va trebui să arate în toate bună-rânduială. Fiindcă în bună-cuviință stau toate chipurile unei purtări frumoase. Păstorul duhovnicesc își păzește buna cuviință în relațiile sale când: - nu își neglijează îndatoririle sfinte și apostolia sa; - când își amintește că trebuie să fie, oriunde și oricând, un model creștin, când vorbește și când tace; - când se conformează el însuși responsabilităților care decurg din grija pentru conștiința turmei sale. Păstorul duhovnicesc care nu se neglijează și își amintește cele ce se cuvin lui, aflându-se într-o adunare, nicidecum nu se va lepăda caracterul cuviincios, fiindcă acesta este cu neputință de îndepărtat de la el, deoarece nu îi îngăduie aceasta însăși vrednicia preoțească, care este nedespărțită de cuvioșie. Chipul preoțesc de neschimbat îl constrânge pe preot să se armonizeze cu multă luare aminte și atenție cu relațiile din obștea lui și să își facă aceste relații cu multă prevedere. Mai întâi și mai presus de toate, se armonizează caracterului sfânt ce i se impune. Trebuie să nu se arate în adunări fără vreo pricină impusă de slujirea lui, ori să le caute pe acestea cu tot dinadinsul, sau să se facă plăcut acestora. Trebuie să își facă relațiile cu multă chibzuință și după o îndelungă și atentă cercetare a petrecerii și caracterului și a cugetului persoanelor cu care urmează să aibă relații. Dacă acestea sunt în așa fel încât prietenia și relația cu ele să îi aducă lui cinste și bun renume, atunci poate să se împrietenească și să intre în relație cu ele. Dar dacă, dimpotrivă, reputația acestora nu este bună ori sunt socotite de o moralitate îndoielnică, sau de un cuget stricat, sau de o petrecere și viețuire rău famate, atunci prietenia față de acestea și relația cu ele cu cât este mai apropiată, cu atât este mai vătămătoare și mai insultătoare. Aceasta ne învață pe noi Sfântul Apostol Pavel când zice: „Nu vă înșelați, căci vorbirile rele strică obiceiurile bune”¹. Asemenea relații îl vatămă foarte mult mai ales pe preot, fiindcă, în împreună-petrecerea cu persoanele prost văzute din punct de vedere moral, pe nesimțite, se depărtează cuvioșia lui și este prădată puțin câte puțin bogăția bunei-cuviințe preoțești, și la urmă se va afla și el gol de toată cinstea și respectul din parte celor păstoriți de el. Despre acest preot se poate spune, în chip foarte potrivit, cuvântul profetului Osea: „Și alții au mâncat puterea lui, iar el nu a știut”². Prin urmare prietenia și filiația duhovnicească se constituie a fi un criteriu indispensabil în vederea realizării și desăvârșirii unei relații duhovnicești, bazată pe încredere, deschidere și dragoste reciprocă, ziditoare și mult folositoare!...

În altă ordine de idei, mântuirea și îmbunătățirea duhovnicească în Biserică constă în intrarea în comuniune cu Sfânta Treime căci Ea, Biserica este locul și spațiul manifestării Sfintei Treimi. Iar Biserica se manifestă în Sfânta Treime, în care se află nuanțele persoanelor: a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh (Tainele inițierii). De aceea, cea mai mică biserică devine Ierusalimul ceresc, datorită păstorului și a păstoriților săi, ce se află în relații personale concrete și complexe. Iisus Hristos ne mântuiește mai cu seamă prin Persoana Sa, zicând: Eu sunt pâinea vieții (Ioan 6,35). De aici rezultă inseparabilitatea operei și învățăturii Lui Iisus Hristos de Persoana Sa, și acesta este un principiu

¹ I Cor. 15, 33

² Os. 7, 9

dogmatic, iar urmașul Său este părintele duhovnicesc – care-l slujește pe Arhiereul cel veșnic. Domnul Iisus Hristos nu a venit să ne dea numai o gnoză, o cunoștință, un cod moral, sau anumite mistere esoterice, El este prezent în Biserică prin Sfintele Taine, inclusiv prin cea a Spovedaniei. Și de aici rezultă aspectul ființial al mântuirii: El ni se dă cu viața Lui, iar mântuirea este viața noastră în Sfânta Treime, după cum Sf. Ap. și Ev. Ioan ține să consemneze în cap. 17. Morala noastră se identifică cu persoana Domnului Iisus Hristos, propovăduită nouă de către părintele duhovnicesc. La fel, Revelația nu este o sumă de propoziții sau de doctrine, ea este persoana Lui Iisus Hristos, este viața Sfintei Treimi, într-o raportare și relație spirituală cu duhovnicul nostru, al fiecăruia.

După Slăvita Sa Înviere, Mântuitorul se arată ucenicilor și le spune: Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Și puțin mai târziu: „Și iată Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului”. (Matei 28, 19-20). Expresia “toate” arată natura și mesajul misiunii. Misiunea se realizează pe baza scripturii și a tradiției liturgice și patristice, căci Iisus Hristos Însuși a zis: „Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul” (Ioan 16,13).

Dumnezeu te alege, nu ca să te înalțe, ci ca să te coboare, prin slujire. Arhiereul, Preotul, Diaconul, credinciosul sunt robii Lui Dumnezeu. (Ep. Romani - 9,10,11). Este de luat aminte: Orice dezlegare se face pentru ceilalți, Hristos și-a dat viața pentru toți, suntem aleși, pentru a fi la dispoziția tuturor. În creștinism, alegerea este universală, ucenicii au fost trimiși la toate neamurile, duhovnicii fiind pentru toți oamenii – care doresc să se întoarcă și la cunoștința adevărului să vină. Epistola către Efeseni: este cartea eclesiologică a Bisericii. Prin opera Sa, Iisus Hristos recapitulează totul, concentrează totul sub un singur cap: El, și aceasta este marea taină că: „păgânii sunt împreună cu noi martori ai aceleași făgăduințe”. Domnul nostru Iisus Hristos rupe peretele vrajbei dintre Israel și păgâni. Aceasta este misiunea Bisericii și al Duhovnicului, marele mister: ei împacă totul și ceea ce este pe orizontal și pe vertical. Misiunea sa este a chemării, a slujirii și împăcării. Referințe speciale avem la Sf. Ap. și Ev. Matei – cap.10 și Luca – cap. 9 din ele rezultă legătura indisolubilă dintre evanghelizare și slujire, Biserica făcând prezentă, ca activitate mântuitoare, prezența Lui Iisus Hristos în lume și în Istorie.

Pe lângă Sfintele Taine (căci astfel avem legătura cu Mântuitorul Iisus Hristos), trebuie să se înțeleagă că acest trup al Bisericii este organizat după concepția paulină, consemnată Epistola către Efeseni. Biserica și Hristos sunt o unitate indisolubilă. Istoria misiunii și a vieții duhovnicești se identifică cu istoria Bisericii. Istoria ei este relația Lui Dumnezeu, cu semenii și invers. Neavând o istorie a misiunii și a spiritualității autentice nu ai o istorie a Bisericii, și atunci, ești doar o simplă adunare, un grup de oameni, o apariție meteoritică, stelară pe scena istoriei și a teologiei. Trebuie să iei aminte, la fel și noi! Relația umanității cu Dumnezeu se înțelege ca *realitate istorico – teandrică și sinergetică*.

Vocea profetică a Bisericii și a Părintelui duhovnicesc din Ea, se aude în istorie, căci nu se concepe ca, propovăduind adevărul să nu mustră păcatul, curățindu-l și îndepărtându-l prin baia celui de-al doilea botez, adică prin lacrimile pocăinței. Glasul ei este aidoma cuvintelor scripturii: „Iată Eu stau la ușă și bat”... Chemarea ei și a duhovnicului numai în ea sau din interiorul ei, se îndreaptă către toți, și face acest lucru din ziua Cincizecimii, de-a lungul spațiului pământesc, traversând toate vicisitudinile istoriei. Glasul ei străbate veacurile, căci mărturisirea credinței creștine îi aparține doar Ei, în acest fel ajungându-se la o relație simfonică dintre Biserica luptătoare și cea triumfătoare.

Trecând puțin, într-un alt registru al acestui material, vom susține că înainte de săvârși Sfânta Taină a Spovedaniei, *duhovnicul* trebuie să se pregătească „cel puțin atât cât se pregătește pentru slujba Sfintei Liturghii și pentru predică” sau chiar mai mult decât atât. *Spovedania* este Taina dumnezeiască în care lucrează harul divin curățitor al sufletului, prin mărturisirea păcatelor cu sinceritate și pocăință, în fața lui Hristos, prin mijlocirea duhovnicului, lucrare ce întărește hotărârea de îndreptare și deschide omului calea mântuirii. După Sf. Ioan Damaschin: „*Pocăința este întoarcerea, prin asceză și osteneți, de la starea cea contra naturii la starea naturală și de la diavol la Dumnezeu*”.

Cunoaștem cu toții adevărul că Taina Mărturisirii a instituit-o Mântuitorul nostru după Învierea Sa din morți, când a dat ucenicilor Săi puterea de a lega și dezlega păcatele oamenilor, suflând asupra lor, ca act văzut și zicându-le: „*Luați Duh Sfânt; căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, vor fi ținute*” (Ioan 20, 22-23), căci pentru a ne putea apropia de Pomul Vieții, de Sfânta Euharistie, nu putem rămâne „goi”, precum Adam cel ce păcătuise, ci trebuie să ne îmbrăcăm în haina

curată a harului pe care Dumnezeu îl revarsă în Biserica Sa. Fiecare credincios redobândește haina curată a Sfântului Botez prin Taina Sfintei Spovedanii, numită de Sfinții Părinți „*al doilea botez*” sau „*botezul lacrimilor*”.

Așadar, „*duhovnicia este o lucrare de mare importanță în misiunea pastorală a Bisericii, o lucrare a Duhului Sfânt de purificare și întărire sufletească și o adevărată artă de conducere pe calea mântuirii, realizată prin persoane de vocație, anume instituite. De aceea, ea poate fi considerată ca o adevărată „instituție”, atât prin valoarea și importanța sa, cât și prin permanenta ei necesitate. Ca atare, „pentru Sfinții Părinți, duhovnicul este „omul duhului”, căruia i s-a încredințat „toată puterea cerească”, este omul „ce nu mai viețuiește după trup, ci este purtat de Duhul lui Dumnezeu și e face fiu al lui Dumnezeu și a ajuns asemenea chipului Fiului lui Dumnezeu”. Printre altele și, dincolo de „paternitatea sa spirituală” ce are două sensuri: - acela de „părinte” și acela de „bătrân – avvă”, care avea ucenici, responsabilitățile părintelui duhovnicesc sunt: acceptarea și asumarea delicatei meniri de părinte spiritual, rugăciunea continuă pentru fiii săi duhovnicești, iubirea dezinteresată a acestora și purtarea sarcinilor acestora, în duhul iubirii lui Iisus Hristos. În altă ordine de idei, „lucrarea sacramentală care se săvârșește în Biserică are și latura sa tămăduitoare. Lucrarea preotului duhovnic se completează și cu cea de mijlocitor în tămăduirea sufletească, putând fi numit cu un tehnic modern: „psihoterapeut”. Termenul acesta este pus în ghilimele pentru a nu reduce sau limita lucrarea duhovnicească, care este „sinergie”. Părintele duhovnicesc „îl ajută pe credincios să treacă de la stadiul de „chip” al lui Dumnezeu la cel al „asemănării” cu Dumnezeu. Călăuzindu-l spre îndumnezeire, îl călăuzește de fapt spre vindecare – căci îndumnezeirea este vindecare”. Deci, „viața duhovnicească pentru toți creștinii, clerici și mireni este hotărâtor influențată de legătura lor cu duhovnicul. În situația actuală a Bisericii și pentru folosul credincioșilor, preotul paroh poate și trebuie să fie un bun duhovnic” (p. 13 din cartea Sf. Ier. Nectarie de Eghina). În acest fel, „valoarea și rolul Tainei Spovedaniei în Biserica Ortodoxă se află în strânsă legătură cu importanța Sfintelor Taine în viața Bisericii și a credincioșilor, cu caracterul hristologic și eclesiologic al acestora, precum și cu „viața în Hristos” realizată prin Sfintele Taine, fiindcă Sfintele Taine reprezintă „poarta” și „calea” prin care viața lui Dumnezeu lucrează în creație, o izbăvește de păcat și de moarte, o face vie și o sfințește. Cincizecimea care a avut loc odinioară se împlinește mereu în sânul Bisericii, în Sfintele Taine, prin mijlocirea ierarhiei sfințitoare” – potrivit afirmațiilor spicuite din această carte, la pagina 13. „Prin Sfintele Taine, după Sfântul Nicolae Cabasila, trecem prin toate câte a trecut Hristos, repetând sacramental drumul firii umane asumate de Hristos spre unirea deplină cu firea dumnezeiască”. Sfintele Taine aparțin Bisericii ca acte ale Capului ei, Hristos. „Aceasta înseamnă că pe cât de sacramentală este Biserica, pe atât de eclesiologice sunt Tainele” (p. 14) Viața duhovnicească este „viață în Hristos” și se realizează prin conștientizarea tot mai deplină a vieții sacramentale. Prin harul mântuitor pe care îl împărtășesc Sfintele Taine, ele ne nasc și ne întăresc în viața cea nouă în Iisus Hristos, unindu-ne tot mai desăvârșit cu El. Prin Sfintele Taine devenim fii ai trupului bisericesc, cu posibilitatea și șansa urcării noastre la Cer, ca fii ai împărăției. Mai precizăm faptul că Sfânta Taină a Spovedaniei în Biserica Ortodoxă poate fi prezentată din perspectivă dogmatică, scripturistică, precum și în lumina hotărârilor sinoadelor ecumenice și locale. Necesitatea acestei Sfinte Taine se impune datorită universalității păcatului (cf. Iac.3,2), iar instituirea ei s-a făcut de Mântuitorul Iisus Hristos după învierea Sa din morți (Ioan 20, 22-23). Remarcăm faptul că în limbajul teologic ea apare sub mai multe denumiri – Pocăință, Mărturisire, Spovedanie, Căință – fiecare dintre ele punând în lumină unul sau altul dintre aspectele specifice ei. Mai reținem că puterea de a ierta păcatele a dat-o Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos Sfinților Apostoli și urmașilor acestora printr-un act cât se poate de probatoriu și de obiectiv. Ca urmaș al Sfinților Apostoli, episcopul are puterea și dreptul de a lega și dezlega păcatele oamenilor. Această putere el transmite și preoților care, prin hirotonie primesc în chip virtual puterea dezlegării păcatelor, dar dreptul de a o exercita în practică se acordă prin hirotesia întru duhovnic.*

Așadar, Sfânta Taină a Spovedaniei are o profundă fundamentare biblică și patristică. Învățătura despre această Sfântă Taină este întărită și de hotărârile dogmatice și canonice ale Sinoadelor ecumenice și locale, precum și de canoanele Sfinților Părinți. Această Sfântă Taină în Biserica Ortodoxă (conform afirmațiilor autorului), are o deosebită semnificație liturgică și pastorală, constituind pentru preotul slujitor și duhovnic cel mai important mijloc de pastorație individuală sau personală, deci duhovnicul (adică părintele duhovnicesc) în scaunul mărturisirii este un fel de

judecător, dar „nu ca să rostească sentințe, ci ca să aprecieze cu iubire pentru penitent (care este fiul duhovnicesc) și cu pricepere de medic sufletesc mijloacele potrivite pentru vindecarea lui” (p. 45).

Pentru credinciosul de azi, spovedania este o necesitate spirituală foarte evidentă. Ca persoană, omul nu este o ființă singuratică, ci este întotdeauna în relație cu Dumnezeu și cu semenii, și prin aceasta cu societatea, cu creația întreagă. Ontologic vorbind, omul este într-adevăr legat de Creator și de creatura Sa, chiar dacă nu are conștiința și cunoștința acestei relații. Înzestrat de Creator cu aspirația spre comuniune, omul simte nevoia să comunice și altuia viața sa interioară. A dialoga cu altul despre lucruri exterioare, nu-l mulțumește, ci simte dorința de a-și comunica gândurile, sentimentele, înclinațiile sau neputințele sale interioare. Acest fapt implică și un efort deosebit atunci când prin spovedanie se înțelege nu destăinuirea a ceea ce e bun în ființa sa, ci dimpotrivă, descoperirea a ceea ce este negativ, a ceea ce constituie piedică, deficiență, neputință sau izvor al unor fapte și gânduri rele” – potrivit afirmațiilor făcute de Părintele Profesor Dumitru Stăniloae, care amintește și de faptul că: „două sunt ispitele care îl opresc pe creștin de la spovedanie. Este vorba de rușinea și teama că păcatele și slăbiciunile dezvăluite vor fi folosite ca motive de dispreț sau ca arme împotriva lui, de către cel care le ascultă. Sfinții Părinți, foarte buni cunoscători ai luptelor duhovnicești ne previn spunându-ne că diavolul ne dă curaj și ia rușinea de la noi atunci când săvârșim păcatul, și aduce asupra noastră rușine și teamă, când dorim să ne spovedim. Cunoscând această perfidă strategie a celui rău, trebuie să alergăm cât mai repede la duhovnicul nostru ca să ne mărturisim. Numai procedând așa vom putea învinge rușinea și teama și vom progresa în viața duhovnicească”.

Responsabilitatea preotului-duhovnic (potrivit afirmațiilor făcute de către Sfântul Ioan Gură de Aur în „Tratatul său despre Preoție”), are în vedere mulțimea sufletelor ce nu pot fi prețuite în lumea aceasta. Turma cuvântătoare este atacată de dușmani de natură morală cum ar fi: „adulterul, necurătenia, nerușinarea, idolatria, înveninarea, vrășmășiile, certurile, mânia, clevetirile, murmurele, îngâmfările, neînțelegerile și altele, toate numite faptele cărnii”. Însă există o mare deosebire între păstorul oilor și cel al oamenilor: oamenii nu pot fi nicidecum tratați cu aceeași autoritate cu care sunt tratate animalele. Preotul nu poate folosi violența nici în acel mod în care o pot face judecătorii laici. Așadar este nevoi de convingere, nu de constrângere. Trebuie păstrat și echilibrul între acrivie și iconomie în funcție de situația și de starea sufletească a credinciosului respectiv cu toate predispozițiile ei. Și aici, autorul acestei însemnate lucrări, face comparația cu recuperarea „oii pierdute”: omul răătăcit este mult mai greu de adus înapoi fără forță, ci numai prin sfaturi (2 Tim. II, 25; Tit. I, 9; Tim. IV, 20). Dacă vom pune față în față primele dintre faptele milosteniei trupești și sufletești, și anume: a sătura pe cel flămând, respectiv a îndrepta pe cel ce greșește, vedem de îndată superioritatea milosteniei sufletești (cap.10). Revenind la cele afirmate mai sus cu privire la dragostea față de păstoriți, se amintește că: „Prin aceasta vor cunoaște oamenii că sunteți ucenicii Mei dacă vă veți iubi unul pe altul până la sacrificiul propriei vieți: căci cea mai mare dovadă de iubire este de a muri pentru cel pe care-l iubește cineva”. Sfântul Ioan Hrisostom compară, apoi, preoția creștină cu cea a lui Aaron. Diferența radicală constă în aceea că preoția creștină a fost instituită de Însuși Duhul Sfânt. O altă deosebire decurge din jertfa adusă la altar de slujitor: preotul creștin oficiază jertfa cea fără de sânge în care prin pogorârea duhului Sfânt pâinea și vinul se prefac în chip tainic în Trupul și Sângele Mântuitorului. Comparația cu jertfa făcută de proorocul Ilie ne dă, iarăși, dimensiunea înfricoșată a preoției creștine (cap. 14). Desigur că sufletele omenești create nu pot să suporte vederea acestor minuni, drept care ele se petrec așa cum am arătat sub forma văzută și gustată a pâinii și a vinului. Să nu uităm, așadar, că minunea prefacerii din cadrul Sfintei Euharistii este cea mai mare de pe pământ!

Nu numai atât, dar preoților creștini li s-a dat o putere care covârșește toate făpturile create, văzute și nevăzute: „Acea ale căror păcate le veți ierta vor fi iertate; și pe ale cărora le veți ține vor fi ținute”. Acest lucru petrecându-se atât pe pământ cât și în ceruri preoții devin conlucrători în iconomia mântuirii cu Însuși Dumnezeu (1 Cor. III, 6-9; XV, 10; 2 Cor. VI, 1). Dacă adăugăm la aceste două taine (Spovedania și Împărtășania) și Taina Botezului - poarta de intrare în comuniunea cu Dumnezeu și cu Biserica Sa, vedem că puterea și răspunderea preoțească nu au asemănare nici în cer, nici pe pământ. Cât de puerile, ca să ne exprimăm cu prea multă blândețe, ne par prin comparație „minunile” OZN-iste și „puterile” paranormale cu care suntem asediați în mass media contemporană. Acestea pot avea aderență și succes numai la acei la care legătura cu Biserica, Tainele – deci Harul – învățătura și liturghia s-au diluat la extrem prin fenomenul secularizării. Doar în condițiile acestea se poate explica și pierderea acelei facultăți esențiale dobândită în chip haric la Taina Mirungerii: - pentru a dobândi

darul deosebiri duhurilor (diakrisis), discernământul ori dreapta socoteală. Aceasta s-a petrecut, desigur, în mod treptat pe parcursul ultimelor veacuri, și s-a datorat, în cea mai mare măsură, percepției distorsionate, de tip nestorian și augustinian, conform cărora cele cerești rămâneau tot mai mult „acolo și apoi”, oamenii gândind, din ce în ce mai mult, în sensul eshatonului iudaic de tip liniar-mesianic. Și astfel în locul contactului cu Împărăția și Tainele ei, acel eshaton adevărat creștin, care este un veșnic prezent s-a instaurat, gradual, acea percepție filozofică idealistă și abstractă, culminând cu necredința, agnosticismul și chiar ateismul de care am amintit, fie el de tip marxist, fie de tip new-age.

Referindu-ne la comparația cu preoții Legii vechi, observăm că preoția levitică putea constata curăția de lepră (boală trupească), în timp ce preoții creștini pot vindeca prin Taina Sfântului Maslu atât trupește cât și sufletește, ceea ce este cu mult mai presus. Și din acest motiv preoții sunt numiți de către creștini „părinte”, fiind părinți duhovnicești, cu valoare mult mai mare decât părinții trupești (cap. 15). De aceea nivelul duhovnicesc al preotului ar trebui să se ridice la înălțimea Sfântului Apostol Pavel, ce prefera să fie anatematizat odată cu cei întru Hristos frați ai săi (cap. 15). Urmează, în continuare, avertismente puternice față de pericolele duhovnicești care-l pot paște pe preot. În primul rând slava deșartă, disimulată adesea sub forma modestiei exterioare, totodată lipsind smerenia interioară (cap. 17). Cu toate că femeile au fost excluse de la oficiul preoției harice și chiar de la predica în biserică, ele compensează uneori prin ceea ce numim astăzi „trafic de influență”. Astfel se ajunge la proverbul care spune că: „supușii îl conduc pe regele lor!” Sfântul Ioan continuă prin a arăta virtuțile duhovnicești ce trebuie să împodobească pe slujitorii altarelor. Prima se enunță printr-o afirmație negativă, din punct de vedere gramatical, dar pozitivă logic și apofatică, din punct de vedere teologic: „a nu dori această cinste!” (cap. 18). Odată ajuns totuși în această lucrare, trebuie să-și facă datoria chiar cu riscul de a intra în conflictul cu mai marii săi și chiar de a fi depus din treaptă. De altfel acest lucru i s-a și întâmplat autorului nostru după cuvântul: „Fericiti veți fi când vă vor ocări pe voi și vă vor prizoni, și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, minșind pentru Mine. Bucurați-vă și vă veseliți căci plata voastră multă este în ceruri!” A doua virtute afirmativ-negativă este aceea de a nu avea ambiție. Aceasta este valabilă în toate domeniile, dar cu atât mai mult în slujirea sacerdotală. Sfântul insistă asupra tăriei sufletești de nezduncinat, în stare să suporte insulta, persecuțiile, supărările, ironiile, plângerile nemotivate. Virtutea constă, de fapt, în capacitatea de a nu se mânia. Vârtejul acestei patimi – și totodată păcat de moarte – atrage după sine aroganța, orgoliile personale, acuzațiile fără temeii, ura și răzbunările, insultele și provocările obraznice care aduc foarte multe tulburări sufletești celor în cauză cât și celor din jur. Prin aceasta se vede influența covârșitoare pe care o are preotul ca pildă vie pentru enoriașii săi, pe care îi poate influența atât în bine cât și în rău, din păcate.

Totodată, preotul este expus și unui alt păcat de moarte: - invidia, ce se abate asupra sa din partea celor din jur, colegi și credincioși. Întrucât este omeneste a cădea, fie cât de puțin, adversarii pot specula imediat slăbiciunile inerente spre a-l defăima și judeca. Încă o dată se atrage atenția candidatului la preoție să-și cerceteze cugetul și conștiința pentru a vedea dacă este vrednic de hirotonie, spre a nu deveni acel orb care îi atrage și pe ceilalți după el în groapă (cap. 21). Deoarece preotul are în grijă Trupul lui Hristos – Biserica el poate fi comparat cu un medic, însă bolile cu care se confruntă sunt de natură duhovnicească, cu mult mai dificil de diagnosticat și de tratat (cap. 22). Singurul medicament de care dispune preotul în această privință este rugăciunea, cuvântul, sfatul și predica. Pentru aceasta este atât de necesară arta elocinței, în care Sfântul Ioan Gură de Aur a rămas neîntrecut, atât atunci când era avocat laic cât și ca Arhiepiscop (Patriarh) al Constantinopolului. El compară plastic confruntările retorice cu adversarii cu lupta dusă pe câmpurile de bătălie militare, cu armele ostășești. Sfaturile acestea, ca de altfel și tot restul lucrării, cu foarte mici excepții, se dovedesc a fi foarte ziditoare și preotului de azi, confruntat cu ereziile mai vechi și mai noi, cu păcatele și patimile mai vechi și mai noi, cu ateismul, cu secularizarea, cu sectele ce ne invadează și cu fenomenul neognostic sincretist: new age. Acestea toate trebuie foarte bine cunoscute pentru a putea fi combătute cu mult succes. Drept armă folositoare și temelie de granit în această luptă ne stă Sfânta Scriptură. „Toată scriptura fiind insuflată de Dumnezeu este folositoare pentru învățătura adevărului, pentru combaterea erorii, pentru îndreptarea abaterilor și pentru formarea omului după dreptate ca el să se apropie de Dumnezeu și să fie desăvârșit” – a zis Sfântul Apostol Pavel. Tot de la el ne-a rămas îndemnul dat preoților din Efes: „Vegheați și aduceți-vă aminte că timp de trei ani n-am încetat nici

ziua nici noaptea de a învăța pe fiecare din voi cu lacrimi”. Preoților li se cere atât puritatea vieții cât și puritatea credinței (cap. 24, p. 153). O atenție deosebită trebuie acordată mai ales pentru faptul că vin mulți în biserică pentru a urmări talentul oratoric al preotului ca la un recital, fiind mai puțin preocupați de valoarea soteriologică, mântuitoare a învățaturii (cap. 25, p. 156). Așadar predicatorul trebuie să contracteze această pornire defectuoasă necăutând a dobândi un succes „de galerie” și slavă deșartă (cap. 26, p. 157). Este necesar a se îmbina aceste două calități ce nu sunt tocmai consonante: modestia și talentul, precum și o altă pereche antinomică: indulgența și severitatea.

Echilibrul moral al preotului-duhovnic nu trebuie să se clatine nici în fața laudelor nici în fața criticilor nemeritate pe care le primește de la credincioșii și, mai cu seamă, de la colegii săi (cap. 27, p. 159). Scopul predicii nu este asemenea discursului electoral al politicianului populist, acela de a-și atrage simpatia și voturile ascultătorilor.

Nu laudele lor trebuie urmărite ci a plăcea lui Dumnezeu (cap. 28, p. 164). Toate faptele și acțiunile preotului au consecințe atât în viața aceasta cât, mai ales, în cea viitoare. El nu poate ridica sub nici o formă la judecată argumentul ignoranței care l-ar mai disculpa cumva pe simplul credincios (cap. 28, p. 170). Prin faptul că viețuiește în lume, înconjurat de viforul ispitelor, preotul trebuie să aibă o grijă de sine sufletească mai mare chiar decât a monahului (cap. 30, p. 171). Este necesară păstrarea cumpenei între cele două tendințe extreme: sărăcia și bogăția, luxul și simplitatea. Sfântul Ioan Gură de Aur ne avertizează tot în termeni dialectici de a ne feri de cele două patimi opuse ce ne pot stăpâni în relația cu credincioșii: lingușirea servilă și ineficienta aroganță. El a cunoscut deopotrivă starea monahicească și pustnicia, de aceea este îndreptățit a face comparația sihastrului cu preotul de mir ce are a se îngriji și de sufletele celorlalți aflându-se în mijlocul ispitelor lumești (cap. 31, p. 174). Păstorul duhovnicesc se roagă pentru toți cei din Biserică, deci trebuie să fie mai presus de ei din punct de vedere moral. La rândul lor enoriașii aparțin unor diverse categorii: bogați și săraci, culți și ignoranți, tineri și bătrâni, bărbați și femei, părinți și copii, diversitate ce implică o mare mobilitate sufletească din partea păstorului duhovnicesc care nu trebuie să fie nici prefăcătorie nici lingușire (cap. 32, p. 178). După cum în medicină nu există boli ci bolnavi, tot așa oamenii trebuie tratați în mod personal în privințele duhovnicești conform predispozițiilor lor. Comparând, în continuare, situația preotului de mir cu cea a monahului autorul ne arată că preotul se găsește în fața enoriașilor în lumina care nu-și poate ascunde cusururile, mânia, neglijența, vanitatea și celelalte (cap. 33, p. 184). În legea veche preoții erau datori să aducă jertfe animale deosebite pentru curățarea păcatelor lor. Aceasta ne arată gravitatea greșelilor personale și în cadrul preoției celei noi (cap. 34, p. 177).

Pentru a parcurge și dezbate, în continuare, subiectul acestui material, vom ajunge în partea finală tot cu un sfânt capadocian, cu alte cuvinte, vom încheia acest material cu câteva considerații ale Sfântului Vasile Cel Mare, privitor la această importantă temă, căci Chipul luminos al Sfântului Vasile cel Mare ocupă un loc strălucitor între personalitățile aparte ale trupului duhovnicesc a Bisericii ecumenice³. Iar Pastorală Sfântului Vasile are un caracter hristocentric. Ori această Pastorală nu este nimic mai mult decât exprimarea desăvârșirii vieții în Iisus Hristos. De aceea ea se însoțește de exprimările cele mai înalte ale dogmei hristologice, soteriologice și nu în ultimul rând eshatologice. Pastorală din Biserica veche avea ca misiune principală îndrumarea credincioșilor de către preotul - păstor spre desăvârșirea lor duhovnicească, prin urmarea lui Iisus Hristos, și potrivit exemplului viu al preotului-păstor, și salvării în Iisus Hristos⁴. Pentru el îndrumarea credinciosului de către preotul-păstor spre imitarea lui Iisus Hristos reprezintă scopul ultim al pastoralei. Ca să împlinescă acest ideal, Sfântul Vasile cel Mare unește în mod indisolubil învățătura lui pastorală cu adevărurile dogmatice fundamentale, prin puterea cărora se săvârșește în sufletul credinciosului „creșterea” lui Iisus Hristos⁵. Dezvoltarea învățaturii lui pastorale, în special în scrierile sale ascetice, se îndreaptă mai ales spre viețuirea monahală, în timp ce știința pastorală are drept obiectiv îndrumarea credincioșilor ce trăiesc în lume. Cu toate acestea, această pastorală are o importanță aparte și pentru știința pastorală în general, deoarece ea învață sensul moralei celor care se nevoiesc, creștinii în lume și cei care și-au dedicat viața lor ascezei creștine pentru desăvârșirea duhovnicească în Iisus Hristos. Toți credincioșii,

³ K. Δ. Μουρατίδου, *Εισήγηση στο Β' Ιερατικό Συνέδριο των κληρικών*, Αθήνα, 1961, p. 5.

⁴ *Ibidem*, p. 7-19.

⁵ Κωνσταντίνος Μουρατίδης, *Ποιμαντικά αρχαί και μέθοδοι εν τη ασκητική διδασκαλία του Μ. Βασιλείου*, ΕΕΘΣΠΑ τ. 4, p. 1015.

laici și monahi, se raportează la una și aceeași semnificație a legii evanghelice. În consecință, principiile pastorale temeinice ale Sfântului Vasile au o importanță aparte pentru practica canonică a comunităților creștine, atât credincioșilor din lume, cât și particularității aparte a etosului monahal, care oferă un caracter particular pastoralei vieții chinoviale⁶.

Omul păcătos, după Sfântul Vasile, este bolnav din punct de vedere moral. El descrie păcatul ca boală fiind o sufletească, pe păcătos ca bolnav sufletește⁷, iar purificarea sufletului de păcat, ca terapie sau tămăduire⁸. Misiunea principală a pastoralei comunității este terapia bolilor, slăbiciunilor și neputințelor sufletești care se datorează păcatului. Păcatele distrug curățenia sufletului, care este fructul comuniunii cu Dumnezeu. Sfântul Vasile spune că „toate faptele ranchiunoase infectează într-un fel curățenia sufletului și împiedică viața sfântă.”⁹ Intrarea păcatului în natura umană și însoțirea cu ea constituie, după Sfântul Vasile, începutul tragediei umanității. Păcatul constituie intrarea în viața umană a tuturor răutăților. Multiplele manifestări ale răului ce afectează istoria și umanitatea, sunt fructele și produsele păcatului. Cel mai mare rău este păcatul: „unicul rău, singurul pentru creștin, este să-L supere pe Dumnezeu.”¹⁰ „Răul principal este păcatul și el depinde de voința noastră. Aceasta merită să se numească rău!” - spune Sfântul Vasile, și continuă: „De noi depinde dacă ne îndepărtăm de răutate sau dacă suntem răuvoitori.”¹¹ Sfântul Vasile accentuează că toate suferințele și chinurile au drept cauză păcatele săvârșite iar nu Dumnezeu ori lucrările Sale: „Deoarece nu doctorul este cauza operației sau cauterizării, ci boala, de aceea, și cei risipiți în multe păcate îl eliberează pe Dumnezeu de orice judecare.”¹²

Înstrăinarea omului de Duhul Sfânt, încăpățânarea sau îndârjirea lui de a rămâne trupesc, cufundarea lui în păcate grave și refuzul pocăinței îl conduc la moartea spirituală. Această înstrăinare reprezintă iadul său, pentru că iadul atrage atenția Sfântului Vasile, este „întotdeauna înstrăinarea de Sfântul Duh.”¹³ Toate înstrăinările și denaturările multiforme ale omului sunt consecințele înstrăinării omului de Dumnezeu. Această apropiere sau relație existențială se realizează în Iisus Hristos și constituie revenirea la starea conformă naturii și la existența autentică.¹⁴ Despărțirea sufletului de păcat și vindecarea lui presupune că păcătosul să-l cheme pe Dumnezeu prin *penthos*. „Plânge pentru păcat, această boală a sufletului, ce este moartea nemuririi”¹⁵. Sunt multe slăbiciunile omului. Frica sa de judecata viitoare îl apropie de Dumnezeu prin lacrimi și prin smerenie. Cel ce crede în el este frică. Cel ce în el este frică se smerește și cel ce se smerește devine bun și blând. Cel bun și blând ține poruncile lui Dumnezeu și se curățește de păcat¹⁶.

Păstorul spiritual, ca să poată să-l ajute esențial și să împlinească misiunea sa ultimă trebuie să dispună de calități religioase, morale și raționale eminente, dăruit prin asceză slujirii lui¹⁷. Reprezentarea Domnului de către preot sau păstor în timpul exercițiului slujirii lui aduce ca rezultat asumarea din partea lui a responsabilităților celor mai mari, ce impun mobilizarea tuturor puterilor și a capacităților lui pentru realizarea deplinătății virtuților, prin urmarea lui Iisus Hristos „după măsura întrupării”¹⁸. Astfel, preotul ar putea să devină „modelul credincioșilor” și „Evanghelie vie”, propovăduind prin personalitatea lui¹⁹ caracterul izbăvitor și mântuitor al vieții în Iisus Hristos și

⁶ Vezi Dom David Amand, *L'ascèse monastique de Saint Basile*. Essai Historique, Editions de Maredsons, 1949, p. 12 și urm.

⁷ *La Exaimeron*, 9, 4, PG 29, 195c. vezi *Extensiunea termenilor*, 51, PG 31, 1041 bc. *Conciziunea termenilor*, 102, PG 31, 1153 b și urm.

⁸ *Extensiunea termenilor*, 7, 1, PG 31, 929 a.

⁹ *Cuvânt ascetic*, 2, BEΠ 53, 379.

¹⁰ Cf. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrisoare lui Teodor*, 5, S.Ch. 117, p. 73.

¹¹ *Că Dumnezeu nu este cauza relelor*, 5, BEΠ 54, 92.

¹² *Ibidem*, 3, BEΠ 54, 90.

¹³ PG 33, 141, 11. De fapt, pentru Sfântul Vasile înstrăinarea de Sfântul Duh este păcatul împotriva Sfântului Duh.

¹⁴ *Despre Sfântul Duh*, 15, 35, PG 32, 128 CD.

¹⁵ *La Iulita*, 9, PG 31, 260 a.

¹⁶ Αντων. Παπαδοπούλου, *Αγιολογία*, Θεσσαλονίκη, 1985, p. 30-41.

¹⁷ *Reguli monahale* 22, PG 13, 1409 a.

¹⁸ *Extensiunea termenilor*, 43, PG 31, 1028 b c.

¹⁹ Χρυσόστομος Γαλαούρης, *Εισήγηση στο Β' Ιερατικό Συνέδριο των κληρικών*, Αθήνα, 1961, p. 33.

oferindu-se pe sine însuși ca dovadă și cheazășie că poruncile lui Iisus Hristos se pot înfăptui cu adevărat²⁰.

Credinciosul nu se poate limita la împlinirea rezumativă a poruncilor, ci este dator să se îngrijească, plin de bunăvoință și dăruire, de aplicarea lor practică, fără a neglija vreuna.²¹ Prin împlinirea poruncilor se învinge frica față de moarte și se participă la viața veșnică a harului. Acest lucru se întâmplă atunci când limita împlinirii poruncilor se plasează până la moarte²², ca în cazul martirilor sau a „martirilor prin conștiință” care au împlinit poruncile lui Dumnezeu, în mod desăvârșit, urmând pilda Mântuitorului Care „S-a răstignit pe Sine, ascultător făcându-se până la moarte, și încă moarte pe cruce” (Filip. 2, 8). Desigur, multora li se înfățișează virtutea, ca fiind o întrecere laborioasă greu de dobândit, ca fiind ceva rău. Sfântul Vasile cel Mare subliniază: „De vreme ce, pentru mulți, cele bune, când sunt anevoioase, par a fi rele, iar pe cele rele, pentru că le oferă mulțumire, le doresc ca și cum ar fi bune; este inexprimabilă rățăcirea oamenilor pentru aceste lucruri.”²³ Cel care trăiește în Iisus Hristos este firesc să se transfigureze spre voința lui Iisus Hristos²⁴, și atunci poate să biruiască păcatul și consecințele lui în viață. Depășirea obișnuințelor rele presupune jertfă și mare luptă. Potrivit cu Sfântul Vasile cel Mare „nu este mică lupta, adică să biruiască cineva obișnuința, pentru că obișnuința care s-a întărit în timp dobândește puterea naturii.”²⁵

În epilogul lucrărilor sale de Morală²⁶ Sfântul Vasile descrie însușirile bunului creștin, care sunt: credința în Dumnezeu, curățenia morală, iubirea aproapelui, pomenirea continuă a lui Iisus Hristos și trezvia duhovnicească continuă. Scopul nevoinței și strădaniilor omului este introducerea lui în viața Dumnezeului-om, deoarece pentru dobândirea vieții desăvârșite este necesar urmarea lui Iisus Hristos, atât din punct de vedere al exemplului, cât și din perspectiva pătimirii lui²⁷. Viața noastră trebuie să fie în Iisus Hristos, ceea ce înseamnă că învățătura noastră trebuie să fie despre Domnul nostru Iisus Hristos, gândirea noastră să-l pomenească pe El, fiecare faptă a noastră să depindă de poruncile Lui, și sufletul nostru să se modeleze după El²⁸ pentru că idealurile vieții duhovnicești sunt asemănarea cu Dumnezeu, și calea spre aceasta este formarea sufletului după Mântuitorul nostru Iisus Hristos, „imitarea lui Hristos după măsura Întrupării”, spune Sfântul Vasile²⁹, la toate acestea contribuția și aportul duhovnicului fiind esențială și determinantă.

Cununa virtuților³⁰, care după marele Ierarh trebuie să caracterizeze personalitatea păstorului duhovnicesc, este iubirea desăvârșită înspre Dumnezeu³¹. Această iubire constituie cea mai puternică forță de *reînnoire a personalității* omului și numai dacă se inspiră din ea, păstorul poate realiza în măsură desăvârșită împlinirea misiunii lui³². Această iubire trebuie să o exprime prin toată existența sa și prin lucrările sale³³.

Iubirea spre Dumnezeu însă, impune și iubirea spre aproapele, ceea ce a format și elementul distinctiv prin excelență al ucenicilor Domnului. Iubirea către Dumnezeu și către aproapele constituie o unitate integrală, după ce „iubindu-L pe Domnul, iubește prin urmare și pe aproapele. Dacă Mă iubiți, a spus Domnul, păziți poruncile Mele”³⁴. În special, iubirea preotului spre cei care-i povățuiește trebuie să ajungă până la jertfa de sine, după pilda și cuvintele Domnului, care a spus că „păstorul cel bun își pune sufletul său pentru oi sale”. Un accent aparte dă Sfântul Vasile particularității părintești a păstorului: „Căci eu v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos”³⁵. Prin urmare, iubirea păstorului

²⁰ Cf. *Extensiunea termenilor*, 43, PG 31, 1028 b.

²¹ PG 91, 893 B.

²² Cf. Sf. Vasile cel Mare, *Conciziunea termenilor*, 206, PG 31, 1220.

²³ *Omilie la Psalmul 28*, 7, BEI 52, 52.

²⁴ *Epistola 159*, 1, PG 32, 620 B.

²⁵ *Extensiunea termenilor*, 6, 1, BEI 53, 156.

²⁶ *Etica*, 80, 22, PG 31, 868 d – 869 abc.

²⁷ *Despre Sfântul Duh*, 15, 35, PG 32, 128 a - 129 a b.

²⁸ *Epistola*, 159, 1, PG 32, 620 bc.

²⁹ *Extensiunea termenilor*, 43, 1, PG 31, 1028 bc.

³⁰ *Ibidem*, 2, PG 31, 908 b.

³¹ Cf. *Despre credință*, 1, PG 31, 676 c.

³² Cf. *Conciziunea termenilor*, 157, PG 31, 1185 a b.

³³ Cf. *Extensiunea termenilor*, 33, PG 31, 1004 a. *Cuvânt ascetic*, PG 31, 632 b.

³⁴ *Ibidem*, 3, PG 31, 917 c.

³⁵ I Cor. 4, 15.

pentru cel păstorit este principiul pastorei vasilene, odată ce constituie elementul necesar al împlinirii misiunii păstorului ca doctor al sufletelor³⁶. Sfântul Vasile îi caracterizează foarte nimerit pe păstori „ca *doctores*, cu multă milostivire după știința învățării Domnului vindecând patimile sufletelor pentru dobândirea sănătății și vieții în Iisus Hristos”³⁷.

Iubirea adevărată și desăvârșită către Dumnezeu conduce inevitabil la smerenie, adică la prețuirea adevărată a maiestății dumnezeiești pe de o parte și la micimea omenească pe de alta³⁸. Smerenia constituie virtutea fundamentală a vieții duhovnicești și se definește ca o „comoară păzitoare a virtuților”. Constituie factorul necesar pentru împlinirea cu succes a misiunii de păstor-duhovnic³⁹.

Sfântul Vasile subliniază în special darul blândeții și a lipsei de răutate⁴⁰. Blândețea și smerenia sunt legate indestructibil în persoana Domnului, care a spus: „învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima”. În consecință, pe păstori trebuie să-i caracterizeze „modul așezat și inima smerită”, ca să-l *imite* în acest fel pe Domnul în toate, în timp ce pentru bolnavii sufletești această virtute este foarte însemnată, de vreme ce contribuie la împlinirea eficientă a educației lor terapeutice⁴¹.

De altfel, pe preot trebuie să-l caracterizeze virtutea cumpătării, rugăciunea fierbinte și credința vie. Alături de virtuțile credinței și de cele morale, pe păstor trebuie să-l împodobească și calități intelectuale excepționale, pentru a putea rezolva problemele psihologice foarte complexe, care apar zilnic în fața lui⁴². După împlinirea misiunii lui, păstorul trebuie să aibă simțământul profund că se găsește în slujba și supravegherea sufletelor răscumpărate cu sângele lui Iisus Hristos și, în consecință, că săvârșește lucrarea dumnezeiască, care aduce cu sine mari responsabilități⁴³.

Sfântul Vasile cel Mare, cunoscător profund al înțelepciunii antice, nu exclude în întregime folosirea ei de către păstori bisericești, când aceasta se impune de condițiile exterioare. Amintește, de asemenea, că în lupta lui împotriva ereticilor epocii lui a folosit chiar el însuși înțelepciunea antică, întotdeauna însă în acord cu duhul Sfintei Scripturi, recurgând și la exemplul Sfântului Apostol Pavel⁴⁴. Păstorul duhovnicesc ce se adresează credincioșilor, care tânjesc după mântuirea lui Iisus Hristos și urmăresc în mod exclusiv numai desăvârșirea lor în Iisus Hristos, își reglementează grija sa duhovnicească, exclusiv pe temeiul Sfintei Scripturi⁴⁵. În acest fel Sfântul Ierarh Vasile cel Mare are conștiința profundă că lucrarea de vindecare și izbăvire a sufletelor este lucrarea prin excelență a persoanelor Sfintei Treimi⁴⁶.

Principiul pastoral de o importanță fundamentală al Marelui Vasile este cel al vindecărilor bolilor sufletești și a obiceiurilor rele, cât și problema relațiilor de libertate a voinței umane cu harul dumnezeiesc⁴⁷, problemă ce este indestructibil legată de terapia acestor boli și obișnuințe. Concret, voința umană și harul dumnezeiesc constituie doi factori de bază pentru eliberarea și terapia celui care suferă de păcat și de rezultatele lui, în timp ce-și întemeiază această opinie pe fragmente din Scriptură (In 3, 27, Cor.4,7, Efes. 2, 8).

Prin înnoirea în Iisus Hristos credinciosul dobândește deplinătatea libertății, după ce predica creștină în esența ei este predica libertății harului ce vizează eliberarea de robia păcatului⁴⁸. Păzirea minții sau a inimii este indispensabilă pentru confruntarea cu păcatul, pentru că, prin aceasta, menținem pomenirea lui Dumnezeu în noi. Sfântul Vasile cel Mare ne sfătuiește „să păzim cu mare atenție inima noastră, ca să nu pierdem niciodată grija lui Dumnezeu ori ca să nu infectăm cu imaginații nefolositoare memoria lucrărilor Lui demne de admirat, ci să aducem pretutindeni sensul

³⁶ *Ibidem*, 7, PG 31, 929 a.

³⁷ *Principiul eticilor*, 80, 15, 16, PG 31, 865 bc.

³⁸ Cf. *Despre smerenie*, 2, 3, PG 31, 529 bc.

³⁹ Κωνσταντίνος Μουρατίδης, *Η μοναχική υπακοή εν τη αρχαία Εκκλησία*, Αθήνα, 1956, p. 41. Θεόδωρος Ζήσης, *Μοναχισμός μορφές και θέματα*, Θεσσαλονίκη, 1998, p. 43.

⁴⁰ Cf. *Extensiunea termenilor*, 43, PG 31, 1028 b.

⁴¹ *Ibidem*, 43, PG 31, 1029 a.

⁴² *Ibidem*, 32 și 43, PG 31, 996 c, 1029 ab.

⁴³ *Conciziunea termenilor*, 184, PG 31, 1205 a b.

⁴⁴ Κωνσταντίνος Μπόνης, *Μεγάλου Βασιλείου εις το «πρόσεχε σεαυτώ»*, ΕΕΘΣΠΑ, Αθήνα, 1958, p. 233-234.

⁴⁵ Cf. *Despre credință*, 1, PG 31, 677 b c.

⁴⁶ *Principiul eticilor*, 80, PG 31, 868 c și 864 b.

⁴⁷ Cf. *La Exaimeron*, Omilia 6, 7, PG 29, 133 c.

⁴⁸ Omilia 3, *Pregătire la sfântul botez*, 3, PG 31, 429 b.

dumnezeiesc, întipărit în sufletele noastre ca o pecete de neșters, printr-o pomenire permanentă și curată.”⁴⁹

Cel liber în Iisus Hristos participă la atotputernicia Mântuitorului Iisus Hristos, în timp ce consolidarea acestui adevăr de către păstor, turmei sale reprezintă succesul unei valori de neprețuit pentru împlinirea scopului preocupării pastorale, adică izbăvirea păstoriților în Iisus Hristos.

Consolidarea convingerii păstoritului că este ființă liberă, care a fost creată după chipul și asemănarea cu Dumnezeu, formează prima etapă pentru problema în jurul libertății voinței din punct de vedere pastoral. A doua fază se întemeiază pe influența păstorului asupra păstoritului, astfel încât să poată el valorifica puterea uriașă ce este conținută în libertatea voinței, folosirea ei corectă care contribuie maximum la formarea credinciosului în Iisus Hristos⁵⁰. Prin urmare, puterea voinței umane este extrem de mare și caracterul ei de formare și de modelare este foarte însemnat. Prin buna folosire a voinței sale libere, credinciosul poate valorifica și condițiile exterioare favorabile pentru desăvârșirea lui spirituală, totodată să se apere în fața factorilor defavorabili⁵¹. A treia etapă a preocupării pastorale pentru folosirea și valorificarea corectă a voinței libere de către păstorit, constă în evaluarea faptelor și manifestărilor sale, nu doar asupra comportamentului exterior, dar și în intențiile și cauzele, care l-au împins și impulsionat la realizarea faptei concrete sau la neglijarea ei⁵². Dimpotrivă, există cazuri în care, cu toate dispozițiile bune ale păstoritului, n-a survenit rezultatul așteptat, datorită (de)limitării libertății voinței de factori interni și externi. Această problemă are o importanță pentru stabilirea educării terapeutice de către păstor și în principal pentru catalogarea corectă a faptei, lucrare foarte dificilă, ce presupune cunoaștere profundă a sufletului uman și a psihosintezei lui de către păstor⁵³.

Păstorul, de asemenea, trebuie să folosească îndeosebi arma rugăciunii, care-l ajută să unească neputința și nedesăvârșirea lui cu atotputernicia lui Dumnezeu⁵⁴. Sfântul Vasile cel Mare recomandă încă și consacrarea la anumite perioade de timp a unui sinaxă al duhovnicilor, urmând să schimbe opinii asupra modului de confruntare a cazurilor complicate și dificile a bolilor sufletești⁵⁵.

Marea însemnătate pentru educația terapeutică o are îndrumarea bolnavului de către păstor, astfel încât să poată armoniza voința lui cu voința dumnezeiască, cu scopul acceptării depline și din toată inima a harului dumnezeiesc de către bolnav. Este caracteristic faptul că reprezentanți de seamă ai psihiatriei contemporane întrezăresc începutul și cauza fiecărei naturi a bolilor psihice în problema vinii și a păcatului⁵⁶.

Ca stare împotriva naturii, păcatul este adeseori caracterizat de Sfinții Părinți ca fiind *boală a sufletului*, „boala și rana sufletului”⁵⁷, după cum scrie Didim cel orb, Alexandrinul. Același adevăr îl subliniază și Sfântul Vasile cel Mare: „Fiecare rău este o boală a sufletului, în timp ce virtutea este însăși sănătatea”⁵⁸ iar Sfântul Grigorie de Nissa afirmă că „păcatul este eșecul firii noastre nu trăsătura ei, precum boala și infirmitatea nu sunt una cu firea noastră, ci sunt încălcarea firii. Astfel, împlinirea răutății se înțelege ca orbire a binelui înnăscut; ea devine dușman a tot ce există și constă în lipsa binelui”⁵⁹. Sfântul Ioan Gură de Aur demonstrează clar că „virtutea este naturală, pe când răutatea este contra naturii, precum sunt sănătatea și boala.”⁶⁰

Sufletul omenesc îmbolnăvit de păcat prezintă o problemă duhovnicească a cărei rezolvare se găsește dincolo de puterile umane, în voința și atotputernicia dumnezeiască. De aceea, boala sufletească ce a provenit din păcat și din simțul responsabilității și a vinei, *numai* Însuși Dumnezeu o

⁴⁹ BEΠ 53, 154.

⁵⁰ Cf. *Extensiunea termenilor*, 2, PG 31, 909 a.

⁵¹ Cf. *Reguli ascetice*, 7, PG 31, 1360 bc.

⁵² *Principiul eticilor*, PG 31, 732 a. *Conciziunea termenilor*, 76, PG 31, 1136 d.

⁵³ Κωνσταντίνος Μουρατίδης, *Ποιμαντικά αρχαί και μέθοδοι εν τη ασκητική διδασκαλία του Μ. Βασιλείου*, p. 985-986.

⁵⁴ Κωνσταντίνος Μουρατίδης, *Ποιμαντικά αρχαί και μέθοδοι εν τη ασκητική διδασκαλία του Μ. Βασιλείου*, p. 109.

⁵⁵ *Extensiunea termenilor*, 54, PG 31, 1044 a b.

⁵⁶ Ιωάννης Κορναράκης, *Το πρόβλημα των σχέσεων ποιμαντικής φροντίδος και ψυχοθεραπείας εζ' επόψεως Ορθοδόξου*, Θεσσαλονίκη, 1986, p. 27.

⁵⁷ Didim Alexandrinul, *Comentariu la Psalmi*, 40, 4, BEΠ 45, 133.

⁵⁸ BEΠ 45, 133. În realitate, Părinții răsăriteni înțeleg păcatul mai mult cu un duh medical (al bolii) și mai puțin legalist. La Augustin, termenii *crimen* și *peccatum* se deosebesc cantitativ și nu calitativ (vezi: H.C. Lea, *A History of Auricular Confession an Indulgeness in Latin Church*, vol. I-III, Philadelphia: Lea Brothers Co, London, 1986, p. 1896, p. 13.

⁵⁹ Sf. Grigore de Nissa, *Epistole*, 3 BEΠ 70, 25.

⁶⁰ Sf. Ioan Gură de Aur, *La Efeseni*, Omilia 2, 4, PG 62, 21.

îndreaptă, o vindecă. Astfel, în cazul de față se descoperă realmente marea misiune a păstorului creștin, ce reprezintă autoritatea dumnezeiască supremă, care este imposibil să fie înlocuită de orice altă autoritate în lume. Mijlocul terapeutic de o valoare neprețuită este în cazul de față sfânta taină a mărturisirii, prin care „iertarea are loc prin sângele lui Iisus Hristos”⁶¹.

Se constată că principiile și metodele pastoralei Sfântului Vasile au o mare însemnătate pentru împlinirea metodică a misiunii sfinte a duhovnicilor. Trebuie, dar, să accentueze faptul că păstoria sufletelor nu este posibilă și nu nici nu se permite să fie limitată la un cod care va prevedea și va reglementa cu detalii toate cazurile bolilor sufletești. Preocuparea pastorală are loc între persoanele libere, care au fost create după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și constituie educația „pentru libertate” dar și „în libertate”⁶². Este vorba despre preocuparea ce apare mereu nouă în multe cazuri și probleme complicate, care pot fi soluționate numai când păstorul acționează potrivit cu știința și îndrumat de Pronia Dumnezeiască. Pe drept Sfântul Vasile în cele mai multe cazuri se bazează pe judecata luminată și responsabilă a păstorului, oferindu-i acestuia o mare putere de discernământ.

În general, vindecarea bolilor sufletești, creșterea în virtute, viața, desăvârșirea și mântuirea în Isus Hristos este marea taină, pe care o lucrează Sfânta Treime în fiecare suflet, folosind ca organe ale Lui pe păstori. Grijă pastorală este o lucrare suprafirească și dumnezeiască, fiind imposibil de înlocuit cu orice fel de autoritate lumească⁶³. De asemenea, trăirea mântuirii în Iisus Hristos reprezintă centrul, începutul și țelul ultim al tuturor preocupărilor și acțiunilor pastorale, ce trebuie să fie stabilite exclusiv pe temeiul acestui scop prea înalt, adică al trăirii mântuirii în Iisus Hristos a păstoritului⁶⁴. Scopul nostru, prin urmare, este înnoirea pastoralei în climatul axat pe *persoană*, prin responsabilitate și libertate, fiindcă „unde-i Duhul Domnului, acolo este și libertatea”⁶⁵.

În încheiere, ajungând în actualitate și în contemporaneitate, voi susține că demersul misionar al Bisericii trebuie să cuprindă conceptul potrivit căruia Biserica nu este în fond, doar comunitatea cu număr mare sau foarte mare de membri ci chiar și cea cu numărul cel mai mic, dar în care sălășluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viața noastră a vieții lui Hristos, cea autentică. „*Astfel înțeleasă, misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios, asemeni unei caracatițe care cuprinde totul în sine – acesta este de dorit numai pentru a conferi unitate de plan și acțiune sistemului – ci de intervenția în micro, de îndeplinirea misiunii de păstor de suflete și a aceleia de următor al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creștin botezat, nu numai clericul și nu numai cei cu anumite răspunderi în Biserică.*” Așadar, iată și de aici constatăm faptul că Ortodoxia este o formă de creștinism (nesecularizată în conținutul și fondul ei intrinsec) extrem de rafinată, de nobilă, de fină, pe care puțini o știu astăzi aprecia sau gusta în profunzimile ei dintru început, lucru pentru care ne rugăm Lui Dumnezeu – Cel în Treime preamărit, să ne ajute și să ne lumineze mințile, cele acoperite de umbra păcatului și a morții!...

⁶¹ *Conciziunea termenilor*, 13, PG 31, 1089.

⁶² Βασίλειος Θερμός, *Ποιμαίνοντες μετ' επιστήμης*, Αθήνα, 1996, p. 33, 34.

⁶³ Despre nevoia conlucrării păstorilor cu psihiatri vezi Wilhelm Bitter, *Psychotherapie und Seelsorge. Eine Einführung in die Tiefenpsychologie. Gesammelte vorträge*, Stuttgart, 1954.

⁶⁴ *Extensiunea termenilor*, 2, PG 31, 916 a. vezi Κωνσταντίνος Μουρατίδης, *Ποιμαντικά αρχαί και μέθοδοι εν τη ασκητική διδασκαλία του Μ. Βασιλείου*, p. 1014.

⁶⁵ II Cor. 3, 17. vezi Βασίλειος Θερμός, *op. cit.*, p. 34.

Rezumat

Studiul de față vrea să scoată în evidență că păstorul duhovnicesc trebuie să arate în toate bună-rânduială. Fiindcă în bună-cuviință stau toate chipurile unei purtări frumoase. Păstorul duhovnicesc își păzește buna cuviință în relațiile sale când: - nu își neglijează îndatoririle sfinte și apostolia sa; - când își amintește că trebuie să fie, oriunde și oricând, un model creștin, când vorbește și când tace; - când se conformează el însuși responsabilităților care decurg din grija pentru conștiința turmei sale. Păstorul duhovnicesc care nu se neglijează și își amintește cele ce se cuvin lui, aflându-se într-o adunare, nicidecum nu se va lepăda caracterul cuviincios, fiindcă acesta este cu neputință de îndepărtat de la el, deoarece nu îi îngăduie aceasta însăși vrednicia preotească, care este nedespărțită de cuvioșie.

Chipul preoțesc de neschimbat îl constrânge pe preot să se armonizeze cu multă luare aminte și atenție cu relațiile din obștea lui și să își facă aceste relații cu multă prevedere. Mai întâi și mai presus de toate, se armonizează caracterului sfânt ce i se impune. Trebuie să nu se arate în adunări fără vreo pricină impusă de slujirea lui, ori să le caute pe acestea cu tot dinadinsul, sau să se facă plăcut acestora. Trebuie să își facă relațiile cu mulă chibzuință și după o îndelungă și atentă cercetare a petrecerii și caracterului și a cugetului persoanelor cu care urmează să aibă relații.

Dacă acestea sunt în așa fel încât prietenia și relația cu ele să îi aducă lui cinste și bun renume, atunci poate să se împrietenească și să intre în relație cu ele. Dar dacă, dimpotrivă, reputația acestora nu este bună ori sunt socotite de o moralitate îndoielnică, sau de un cuget stricat, sau de o petrecere și viețuire rău famate, atunci prietenia față de acestea și relația cu ele cu cât este mai apropiată, cu atât este mai vătămătoare și mai insultătoare. Aceasta ne învață pe noi Sfântul Apostol Pavel când zice: „Nu vă înșelați, căci vorbirile rele strică obiceiurile bune”.

Asemenea relații îl vatămă foarte mult mai ales pe preot, fiindcă, în împreună-petrecerea cu persoanele prost văzute din punct de vedere moral, pe nesimțite, se depărtează cuvioșia lui și este prădată puțin câte puțin bogăția bunei-cuviințe preoțești, și la urmă se va afla și el gol de toată cinstea și respectul din parte celor păstoriți de el. Despre acest preot se poate spune, în chip foarte potrivit, cuvântul profetului Osea: „Și alții au mâncat puterea lui, iar el nu a știut”. Prin urmare prietenia și filiația duhovnicească se constituie a fi un criteriu indispensabil în vederea realizării și desăvârșirii unei relații duhovnicești, bazată pe încredere, deschidere și dragoste reciprocă, ziditoare și mult folositoare!...

În general, vindecarea bolilor sufletești, creșterea în virtute, viața, desăvârșirea și mântuirea în Iisus Hristos este marea taină, pe care o lucrează Sfânta Treime în fiecare suflet, folosind ca organe ale Lui pe păstori. Grija pastorală este o lucrare suprafirească și dumnezeiască, fiind imposibil de înlocuit cu orice fel de autoritate lumească. De asemenea, trăirea mântuirii în Iisus Hristos reprezintă centrul, începutul și țelul ultim al tuturor preocupărilor și acțiunilor pastorale, ce trebuie să fie stabilite exclusiv pe temeiul acestui scop prea înalt, adică al trăirii mântuirii în Iisus Hristos a păstoritului. Scopul nostru, prin urmare, este înnoirea pastoralei în climatul axat pe *persoană*, prin responsabilitate și libertate, fiindcă „unde-i Duhul Domnului, acolo este și libertatea”...

Drd. Stelian Gomboș.